

KBK

Csobányi

1965

DECEMBER

KISGRAFIKA ÉRTESÍTŐ

KAVECZKY ZOLTÁN

/1897. IV. 25. - 1965. VIII. 25./

A halál az élethez tartozik. A művész halála azonban nemcsak a szűkebb családot, a barátokat érinti fájdalmasan, hanem a kulturális élet veszteség rovatába is bekerül: ami tegnap még eleven valóság volt, egyre gazdagodó életmű, az ma már művészettörténeti adalék. Az alkotó halott, de a művek élnek tovább s ha felfigyelünk is mérjük ilyenkor az életművet, végső értékelést csak a legnagyobb kritikus, az idő adhat. Kaveczy Zoltán halála nem ért senkit váratlanul, hiszen annyi szépet álmódó szíve már két éve megkapta a "Mors Imperator" első üzenetét; a döbbenetes hírt mégis süket csend követte, a megrendülés szívszorító csendje. A lassu csudást talán csak az teszi könnyebbé, hogy a művek túléltek az alkotót s nemcsak szervesen illeszkednek bele, de előkelő helyet is foglalnak el a magyar grafika történetében.

Kaveczy Zoltán élete tipikusan magyar művész-élet és ugyanakkor a két háború közötti Magyarország minden kulturális különbsége felemás visszassága, zűrzavara lemérhető benne. Dévényujfaluban, 1897. április 25-én született. Családja lengyel eredetű s Lengyelországnak harmadik felosztása után, a XVIII. század végén telepedett le Magyarországon. Budapesten végezte a középiskolákat, azonban sosem volt mintadiák: csak a rajz érdekelte. Rajstanárnak készült s 1916-ban iratkozott be a Képzőművészeti Főiskolára. A realista szemléletű Révész Imre s a kitűnő akvarellista Edvi Illés Aladár voltak mesterei. 1920-ban kapott oklevelet, elhelyezkedni azonban évekig nem tudott. 1923-ban ismét visszatért a Képzőművészeti Főiskolára s mint továbbképzős, Olgyay Viktor keze alatt grafikát tanult. Itt jegyezte el magát végleg a grafikával s itt kötött egy életre szóló barátságot Varga Nándor Lajossal, aki később maga is több grafikusgenerációnak vált tanítójává. 1927-ben ismét megpróbált állást keresni, azonban ismét sikertelenül. Azonban az állásért vívott kilátástalan harcban mégsem Kaveczy Zoltán vesztett, hanem a magyar rajzoktatás s aki igazán nyert, az a magyar grafika volt. Ettől kezdve kizárólag a grafikának s a grafikából élt.

Első gyűjteményes kiállítását, nyolc festő és nyolc szobrász társaságában, 1935-ben rendezte meg a Nemzeti Szalonban. A későbbi években rendszeresen résztvett a Műcsarnok tárlatain s a nemzeti kiállításokon. Már első gyűjteményes kiállítása komoly sikert hozott: a Magyar Rézkarcoló Művészek Egyesülete, a legszínvonalasabb és legzárkózottabb magyar művészeti tömörülés választotta a tagjai közé - még hozzá Derkovits Gyula helyére! Meghívott művészként több külföldi kiállításon is alkalma volt műveit bemutatni a közönségnek /Genf, Firenze, Stockholm, Malmö, Philadelphia, Cleveland, Los Angeles, Tokio stb./ s a kiállítási beszámolóik mindig a legteljesebb elismerés hanzján irtak műveiről. Az 1961-ben, a Pényes Adolf tereben megrendezett exlibriskiállításán, valamint az 1965-ben a Dürer tereben megrendezett kisgrafikai kiállításon igen sok nézője volt kisgrafikáinak. Ekkor még nem sejtettük, hogy ez az utolsó találkozása a közönséggel. Alkotásai azonban a külföldi és a hazai muzeumokban és múgyűjteményekben tovább is hirdetik művészetét.

Munkás életének nyugodt folyamában csak a második világháború okozott törést. Évekig hallgatott s csak a háború után nyult újra karcolótu után. Ekkor kezdett foglalkozni exlibrissel is és lapjai csakhamar keresettek lettek külföldön és belföldön egyaránt. Exlibris-munkássága számszerüleg nem nagy - ezirányu műveinek jegyzékét külön adjuk - de magas művészi színvonalat képvisel és szerves része huszadik századi exlibrisművészetünknek.

Rézkarc 1960. /Zsámbéki rom/

Rézkarc 1961.
/Viegrádi palotaudvar/

A grafikai technikák közül a rézmetaszés és a rézkarc állott legközelebb hozzá. Grafikai munkásságának legnagyobb része a két technikával készült. Pametszetű, linometszetű lapja kevés, mint ahogyan a rajzot, az akvarellt is csak újgyakorlatnak tekintette réztechnikájú lapjaihoz. Ihletője és témája majdnem mindig a természet maradt: figurális kompozíciója, esendélete, egyéb témájú lapja nagyon kevés. Mint alapvetően természet-ihletésű művész, vérbeli realista. A naturalizmus veszélyeit mindig sikerült elkerülnie, mint ahogyan a téma-kinálta romantikus attitűdöktől is távol tartotta magát. A magyar táj ezer szépsége tárulkozik ki a lapjain öreg fák, apró házikók, elhagyott malom stb. lépnek élénk rézkarcain és rézmetaszetein, sosem fotografikus hűséggel, de mindig valós megfogalmazásban. A teremtő lélek egyéniségén átazírt benyomások mindig igazi művészi élményt nyújtanak. A réztechnikában való jártassága, mives gondossága szinte bámulatos; a saját maga által kikísérletezett technikai megoldásainak nem kis szerepük van grafikai varázslatos hangulatának megteremtésében. Mindenek felett tisztelte a vonalat, a grafika ősi anyanyelvét, de a festőiségre való törekvés sem volt tőle idegen; ezt azonban nem színekkel, hanem a maratás különböző fokozataival, a fény- és árnyhatás vegyítésével, lágy vonalainak bársonyos simaságával érte el. Óvakodott a merev fogalmazástól, kerülte az éles vonalak hidegségét, az éles konturokat; oldottság, lágy, de mégis kifejező kompozíció adták meg lapjainak lírai hevületét. Ezért van rézkarctechnikájú tájainak lelke, ezért érezzük úgy, hogy öreg fái élnek, lélegzenek. Hatalmas technikai felkészültsége, biztos rajztudása, hallatlan rutinja ellenére sem vált sosem modorossá. Rembrandtot vallotta mesterének. Sosem akart sem érdekes, sem modern lenni - éppen azért mindig érdekes és mindig modern. Kisgrafikában absztrakt megoldásokkal is megpróbálkozott - mint mosolygva mondotta: "Megpróbálok modern eszközökkel kifejezni a s e m m i t" - de ezek a ritka kirándulások egyáltalán nem érintik művészetének lezárt, egységes karakterét.

DR. SEMSEY ANDOR BALATONI KÖNYVE.

Rézkarc 1960.

/Balatoni táj/

Exlibriseiről ugyanazt mondhatjuk el, mint szabad grafikáiról. A tulcsorduló mondanivalót mindig szerencsésen aszoritotta be a kis méret Prokrusztesz ágyába és sosem vált zufoolttá; levegős tömörsége független a témától, akár öreg fákat ábrázol, akár romos műemlékeket. Otthonosan mozgott az idegen stílusegnyilvánulásokban is, amint azt saját maga részére készített lapjai is bizonyítják. Itt-ott megcsillanó humora azt példázza, hogy élete végéig megmaradt fiatalnak.

Mint embernek, barátai is voltak, ellenségei is. Franciás szellemesség jellemezte és gyakran volt gunyoros; egy jó bon-mot kedvéért még haragot is vállalt. Esztétikai felkészültsége, alapos művészettörténeti tudása jó alapot biztosított művészi állásfoglalásához. Gyakran és szívesen vitakozott a akik nem mindenben osztották művészi álláspontját, azok is tanulhattak tőle. Mestere volt a művészi fényképezésnek is, de ezt csak a maga örömeire üzte. Akik látták fekete-fehér és színes fényképeit, diaposzitivjait, azok tanusíthatják, hogy a magyar művészi fényképezés terén is előkelő hely illeti meg. Mint jószemű, komoly tudású és szerencsés kezű műgyűjtőről is meg kell emlékeznünk róla: válogatott darabokat tartalmazó üveg- és porcelángyűjteménye, japán netsukéi, képei és grafikái kittingő islésről vallanak.

Kaveczky Zoltán - főleg utolsó, betegségtől terhes évei alatt - magányába zárkózott. A sikert kívánta, az olcsó népszerűséget azonban sosem kereste; a művészet-adta harmónia s barátainak szeretete mindenért kárpótolta. Elismerést is inkább csak külföldről kapott; belga, holland, dán folyóiratok irtak exlibrisművészetéről. A halál most betakarította a termést, a múlt idő azonban csak a testét temeti el; alkotásai túlélnek s az idő igazolni fogja művészetét.

Gálambos Ferenc

KAVECZKY ZOLTÁN EX LIBRISÉI ÉS ALKALMI GRAFIKÁI

1. <u>Rézkarcok</u> 1958.	
1. Ex libris Dr. Réthy István, Budapest /Vitézkötéses manta/	8. Ex libris Z.Kaveczky /A művész rézkarcnyomó prüssel, Varsánvi F. rajza/
2. Karácsonyi és újévi lap /Napraforgók vázában/	9. Palásthy Lajos könyveiből /Fá/
1959.	10. Karácsonyi lap /Madonna Jé- sussal, Rafael után/ 1960.
3. Szilvássy Pálné könyveiből /Akt, Ingres után/	11. Dr.Szóó Rezső könyveiből /Fák/
4. Emléklap Tompos Ernő részére /Gálambok és szélrózsa/	12. Ex libris Herbert Ott /Fák/
5. Ex libris Gálambos Ferenc /Akt/	13. Dr.Semsey Andor balatoni könyve /Balatoni táj/
6. Ex libris Zoltán Kaveczky, Budapest /Absztrakt formák/	14. Koesis Andás könyveiből /Fák/
7. Palásthy Lajos könyveiből /Más és kis híd/	15. Ex libris Chrapek Edith/Ki- nai disszitmény/

16. Ex libris Dr. Mester Endréné Scubert Gini /Kinai dissitmény/
 17. Ex libris Seregély J. /Fa, könyvek, nap/
 18. Sittkey Gyula könyveiből /Fák/
 19. Weöres Sándor könyve /Szalag/
 20. Ex libris A. Semsey /Zsámbéki rom/
 21. Ex collectione Wlodzimiezer Egiersdorff /Sajnapart/
 22. Verdes György könyve /Fák/
 23. Ex libris Samuel X. Radbill /Kigyó kehellyel/
 24. Karácsonyi lap /Madonna Jézussal Rembrandt után/
 25. Ex libris Kaveczky/Négyasógok/
 40. Ex libris Paul Pfister/Akt
 41. Ex libris Paul Pfister /Szélmalom/
 42. Ex libris G. Mantero /Visegrádi oroszlelőnök kut/
 43. Illyés doktorék köszönetlapja /Fák/
 44. Gréti könyve /Margaréta/
 45. Karácsonyi lap /Dürer rajza után/
 46. Karácsonyi lap Rákóczyék részére /Karácsonyi kaktusz-virág/
 47. Karácsonyi lap Dr. Petrikovits László részére /Chassériau Madonnája/
 1964.
 48. Karácsonyi lap /Dürer Körtes Madonnája után/

1961.

26. Ex libris criminologicis Z. Durny /Ujjlenyomat/
 27. Ex libris Helmer Fogedgaard /Fák/
 28. Ex libris Z. Kaveczky /Görög szekér/
 29. Moeskál Tibor könyve /Fa és kis hid/
 30. Ex libris A. Semsey /Visegrádi palotaudvar/
 31. Ex libris Éva Sós /Akt/
 32. Ex libris Andreas Kocsis /Quadriga/
 33. Kocsis András könyveiből /Fák/
 34. Paavo Helkama magyar könyveiből /Pusztá gémeskúttal

1962.

35. Ex libris Annika Helkama /Buzavirág/
 36. Karácsonyi lap /Madonna Jézussal Greco után/

1963.

37. Ex libris P. Domokos /Absztrakt kompozíció/
 38. Ex libris Z. Kaveczky /Absztrakt/
 39. Ex libris /Név nélkül, régi francia metszet után: szerelmes pár lovon/

II. Pametzetek

1935.

1. B.U.É.K. / Malac az ólban /
 1940.

2. Ex libris Dr. Julii Reichel
 3. Mihálvfi Pál könyveiből /Lovas sárkánnyal/

1944.

4. Esküvői értesítő /Gyűrűk/

III. Lino-metszetek

1963.

1. P.P.1964/Betűjeggyel/2 szín
 2. Ex libris Z. Kaveczky /Absztrakt/
 3. Ex libris H. Fogedgaard /Absztrakt/
 4. Ex musicis H. Heeren/2 szín/
 5. Ex libris /Név nélkül/ 2 változat, mindegyik 2 szín
 6. Ex libris /Betűjeggyel/ 2 szín
 7. Kisgrafikabarátok Köre/Embléma 2 változatban. 2 színben/
 8. Kisgrafikabarátok Köre/Embléma, fehér vonalás betűkkel

Összeállította: Semsey Andor

KISGRAFIKÁNK A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT 1919-1944 /FOLYTATÁS/

A MEGE kiadványai közül különösen a 10. sz. kiadvány tűnt ki bensőségeségével: Családi ünnepek a grafika nyelvén. 1940-ben jelent meg Budapesten, 40 metszettel, 10 eredeti rézkarral, 30 számozott példányban. Az előbbi album művészeihez új nevek csatlakoztak, így Drahoš István, Bánásky Tamás, Péry Antal és Varga Mátyas fametszők. Ebbe az albumba küldi Pařay Mihály Rómából egyik szép fametszetét: Add meg nekünk mindennapi kenyerünket... Az egyesület 11. kiadványa, Drahoš István: Udvariasság és művészet c. albuma 1940-ben készült és 12 rézkarcolt ad közre Arady Kálmán bevezetésével. Nagyvárad nyomdájában készült. A 12. album "Kelet visszatért" címmel jelent meg, nagyrészt fametszetekkel, szerzői ugyanazok, mint az előző kiadványoké. A következő évkönyv, a 13. kiadvány alkalmi grafikákat tartalmaz: Békés újévet 1941-ből, Péry Antal összeállításában. A számozott példányokat rézkarokkal egészítették ki, így szerepel a sorozatban Alpár Sándor, Vadász Endre, Révész Kornél, Szűcs Pál, Gibor Taastny rézkarca. Külön számban jelent meg 1941-ben, 14. kiadványként Koppány György fa- és linometszet-gyűjteménye Vörösmarty Csongor és Tünde c. alkotásához. Tanulmányokat és ismertető cikkeket tartalmaz a 15. évkönyv. Zichy Mihály emlékének Hoffmann Edit hódolt, Buday Györgyről Tóth Ervin írt. Fametszetben készített exlibrisseinek és alkalmi grafikai lapjainak a lajstromában 70 lapot sorol fel. Boromissza Tibor exlibrisait Pásztor Balázs né ismertette s 10 könyvjegyet sorolt fel. Gy. Szabó Mária fametszeteiből és exlibrisaiból Nagy Zoltán adott értékes szövegrésszel kísért izelítőt. A VIII. évkönyv tulajdonképpen Tóth Ervin: Fametszet a XX. században c. tanulmánya. A sorozat zárkötete a 16. sz. kiadvány: A finn grafikusművész címet viseli és Onni Okkonen tollából ered. 1943-ban jelent meg, Budapesten. E kiváló tanulmányban kiváló méltatást találhatunk Akseli Gallén-Kallela /1865-1931/ művészetéről, akinek utolsó éveiről nem sokat tudtunk. Pedig e kiváló művész a finn grafika magasröptű képviselője volt s akinek halálával szinte egy új Kalevala-eposz zárult le a finn művészetben.

A kisgrafika művelői között nem szabad megfeledkeznünk a rézmetszői gárdáról sem. Élen a kiváló rézmetsző, Horváth Endre /1896-
nevét kell megemlítenünk. Helbing Ferenc tanítványa volt az Ipar-
művészeti Iskolan s utána került a Bankjegynyomda élére 1927-ben.
Mintegy 25 exlibrist metszett, tiszta, csengő vonalmodorban 1935-
ig. Neve ismert volt egész Európában. Halálával komoly veszteség
érte a magyar kisgrafikai életet. Utódja hivatalában Nagy Zoltán,
aki nem lankadó erővel folytatja elődje munkáját, a grafika művés-
si rajongásával. A fiatal metszőnemzedéket Mile Mihály, Gál Fe-
renc és Vertel József képviselik. Ez utóbbiak a rézmetszésen kívül
a rézkarc, illetve a mélynyomás más területein is otthon érzik ma-
gukat.

Fametszetben kisebb sorozatokkal, részben pedig illusztrációkkal szerepelnek 1930 táján Dallos Hanna R.M.Kilke magyarországi kornétásához készített munkáival; 1938-ból László Pál: Lucifer tragédiájához 15 fametszettel, ugyancsak tőle 7 fametszet Gyökössy Endre verseihez 1940-ből. Ez évből való Tolcsvai Nagy Géza 8 fametszete mappában és Györfy K. József 14 szélesen kezelt fametszet sorozata. Végül, de nem utolsó sorban említhetjük Kákonyi István: Naptestvér éneke c. művét, 10 színes linometszettel.

Kisgrafikai seregszélünkben nem felekedhetünk meg a nyomdák szerepéről sem. A könyvjegy szigorúan könyvhöz kapcsolt lényeg. Diszes kezdőbetűk tervezése és metszése művészek kezén keresztül is: tipográfia. A képkönyvek hasonlóan nyomdában születnek. Készülhetnek itt lapkötegek /mappák/, amelyeknek szövegrésze s néha nyomóduc levonata tisztán nyomdai termék.

Az eredeti, új grafikai szellem fellángolásával egyidőre esik /1920/ a magyar könyvkultúra pártolását segítő "Magyar Bibliophil Társaság" megalakulása is. Első lépésként 1923-ban bemutatta a fametszettel díszített könyv történetét. A kisgrafika multjára mutat rá az 1923-ban kiadott "Könyvkiadó- és nyomdászjeivények Budán a XV. században" c. könyv. Megjelenik 1925-ben "A magyar szépliteratúra virágos kertje" című könyv, továbbá saját kiadásában Hoffmann Edith: Régi magyar bibliophilek és Riedl Frigyes: Magyarok Rómában című könyve. Ne felejtsük el az 1922-ben kiadásra került Telamon és Diomedes című széphistóriát, az 1578-as Heltai-főle kiadás hasonmását és Ilosvai Toldiját sem, amelyet az Egyetemi Nyomda készített 1924-ben. A nyomdák - az év legszebb könyve cím eléréseért - állandó versenyben állottak egymással. A Hungaria nyomda megjelenteti a XVI. század kódex-világát idéző "Ráskai Lea: Halál himnusza" fordítását. A Tevan nyomdánál egyenesen "háznál" van a művész, névszerint Kolozsváry Sándor /szül. 1896./. Kisméretű illusztrációi a két Kisfaludy művét a Voltaire Candide-ját népesítik be. A Kner nyomda vezetett a szép könyvek kiadásában, Kner

VARGA N. Lajos:
Emblémák

a "Magyar mult"
sorozathoz

/linometszetek/

FÁY Dezső: Illusztráció
 Riedl "Magyarok Rómában"
 c. könyvéhez 1930.

BUDAY GYÖRGY:
 Székely Népballadák
 illusztráció /Fametszet/ 1925.

Albert maga is dolgozott a metszőművészet területén és több kis-grafikát ismerünk tőle. Elgondolásai mindig szorosán simulnak a nyomdai igényekhez. A szép könyv hagyományaihoz sorolható Reiter László munkássága is, bár neve inkább az Amicus kiadóvállalattal függ össze. Ott jelenik meg 1920-ban Szőnyi István Ady- illusztrációja rézkarcban, 1923-ban pedig Keleti Arthur: Pax vobiscum-a, Fáy Dezső 51 kőrajzával.

E szórványos felsorolás természetesen magával hordja azokat a sokrétegu nyomdai vállalkozásokat is, amelyekben a napi folyamatos munkák mellett művészi kiadványok is sorra kerültek. Alig volt nyomda, ahol a művészi kiállításra gondot ne fordítottak volna, sőt igyekeztek a művész-grafikusokat munkatársakul megnyerni üzemi körhöz. Így tartott érintkezést a nyomdászattal a könyvdiszítés nagyvonalu mestere, Véghe Gusztáv /1889- / is, a Könyvillusztrátorok Egyesülete- nének az elnöke.

Nyomdász grafikai folyóirat foglalkozott a betű és a kép művészi kérdéseivel, lelkes munkatársakkal, az Athenaeum kiadásában. A nagyobb nyomdáknál is többé-kevésbé ezt az utat járták; a Globus és a Biró nyomda egyszerű kiadványaikkal is igyekeztek szépet adni

Bár Derkovits Gyula 1914-es Dózsa-sorozata nyomdai előállításban csak 1945-ben jelent meg a Szikra nyomdában, mégis itt kell megemlítenünk. Kigrafikai szempontból e nagy lapokat ez a nyomdai megjelenés teszi fontossá, mert csak így juthatott el a széles tömegekhez. Szerzője az eredeti rajzokat 1929-ben véste körtefa lapokba. Nagy mérete /41 x 46 cm/ is döngette a korhadat kapukat. A fekete foltok kivánták a fehérek egyensúlyát. Nem a primitívségével döbönt meg, hanem egyszerű kifejezőmódjával.

Molnár C. Pál fametszetben képzelt rajzait 1927-ben, Keleti Arthur Angyalí üdvözlétével kapcsolatos fametszetszerű előadásban

TICHY Kálmán: Luther
/linometszet/

küszelítette meg. 1930-ban illusztrációs kötetet készit a New York-i Limited Edition Club megbízásából "the little flowers of Saint Francis of Assisi" címmel, amely 1931-ben jelent meg. Az Egyetemi Nyomda kiadásában jelent meg Tornyai Gécsile Magyar legendáriumához készült fametszet sorozata. A szépműves Műhely kiadványainak ötödik köteteként, Kiss János nyomdájában, Budapesten jelent meg 1934-ben Cyrano de Bergerac sorozata 29 fametszettel. Az Egyetemi Nyomda különösen szépen szerepel grafikai kiadványokban; legeseb-
bek egyike az 1935-ben kiadott s már említett Székely népballedák c. kiadványa Buday György fametszeteivel. Itt jelenik meg Sinkó Károly; Nagy örömet hirdetek nektek... o. karácsonyi 7 fametszete is 1937-ben. Ugyanez évben a Lóbl nyomda figyelemre méltó szép betűtípussal kapcsolatban adja közre Vadász Endre 10 fametszetét Hatszaterők címmel, Dr. Patai József előszavával. Ugyanez évben Debrecen is kitessz magáért, mintasszerűen választva betűt Gáborjáni Szabó Kálmán fametszeteihez, amelyeket Juhász Gécs verselíthes készített a Nagy Károly nyomda állított elő 1000 példányban. Az Ady Társaság kiadásában. A Kner nyomda sorozatkiadványaiából csak néhányat ismételjünk: Buday; Book of ballads 1934, Ortutay-Buday; Nyiri és rétközi népmesék stb. A Globus Nyomda nyomásában jelent meg Varga Mándor Lajos; Magyar mult c. 40 lapból álló fametszet sorozata, Rajk Gyula szövegével, 500 példányban, 1941-ben.

A szép grafikai kiadványokra való törekvés nemcsak a hazai nyomdákat serkenti szebb és szebb kiadványokra, hanem aszerdélyi s felvidéki nyomdákat is. Igyekeztek ezért munkatársul megnyerni grafikus művészeket. Így Pozsony-Bratislava-ban Tichy Kálmán a Concordia nyomdánál s a Slovenska Grafika-mál állandó munkatárs. E vállalat a kolozsvári Minerva vállalattal tartott állandó kapcsolatot, ahol pedig Gy. Szabó Béla fametszetű könyvei jelentek meg. Tichy Kálmán /1888- / a kolozsvári Páasztortúznak küldi Rozsnyóról lino-ba metszett címlapját, a Tavasszi szél. Címlapot készít eszen kívül Gyallay Domokos: A föld népe, valamint Walter Gyula: Istenet a világnak o. művéhez. Több címlap kerül ki a keze alól, Tichy Lajos, Mécs László, Köves Illés műveire. Pozsonyban 1927-ben, a Concordia nyomdában jelenik meg saját novellás kötete: A négy év-szak, kétszínű lino címlappal, az évszakok tollrajzaival /müduok-ról/ és exlibriassal. Alkalmi grafikai lapokat készít, legtöbbször linoleumba, amelyek folyóiratokban jelennek meg 1935-től kezdődően Ilyenek: Karácsonyi üdvözlés, Ünarckép, Vidám bohém, Cirkusz igaz-gató, Chic d'hiver, A biztonság óre, Luther és Melanhton arcképe. Szinnel kevert lapjai: A sárkányülő és az Ussorás. A késmárki ki-állitás emlékbélyege /1926/ pályáson elso díjat nyert, tervét később plakátként díjazásra használták. Sokirányu munkásságát bő-vitette a magyar népművészeti emlékek gyűjtése, melynek induló felhívása még 1921-ben, a Magyar Gasdák Naptárában jelent meg Ri-massombatban, a Rábely Nyomdában. Exlibriseket Mécs Lászlónak és Schubert Tódornak készített.

/ Folytatjuk/

VARGA NÁNDOR LAJOS

G. SZABÓ KÁLMÁN
fametszete

**Figyelem! KLUBNAPJAINKAT 1966. januártól újra a FÉSZEK Művészklubban /Bp. VII. Ker-
tész u. 36./ tartjuk a szokásos időben :
minden hónap első szerdáján d.u. 6 órakor.**

Kapható kiadványok:

Lipocsi mappa lo fametszettel	20.-	Pt
Párisi mappa lo fametszettel	20.-	"
KBK kiállítási katalógusa, 1965.	5.-	"
KBK Értesítő kompl. 10 szám	50.-	"
Szász Endre kiállítási katalógusa	8.-	"
Reich Károly kiállítási katalógusa	7.-	"
Jurida Károly kiáll. katalógusa	150.-	"
Gy.Molnár István rézkarc mappája	150.-	"
Rassler Károly rézkarc mappája	150.-	"

Penti kiadványok megrendelhetők a Kör tit-
káránál. A három rézkarc mappa havi 100.-
Ft-os részletekben is fizethető.

új tagok

Vigyázat : nem cserélés!

Az x-el jelzettek cserélnek!!

x Manuel Garcia de la Cruz
Caridad 7. Gijon.Asturua. Spa-
nyolország

x Kondor Gyula nyomdász
Ujszeged, Tárogató u. 22/a

Pöstyéni Ildikó textilterv.
Budapest, XII. Csaba u. 28.

Kratochvilla Vladimír tech-
nikus, Pílisvörösvár, Kisfa -
ludy u.36.

Hátkai Rudolf
Mosonmagyaróvár, Kőstálgyártó u
1.

Pöldes Mária textiltervező,
Budapest, III. Kvező u. 6.

Pöldes Ildikó fényképész
Budapest, III. Kvező u. 6.

Juhász Pál szobrász
Budapest, XII.Németvölgyi ut 8

Zöld Ferenc üzletvezető
Győr, Festő u. 24.

Novák Lajos fényképész
Bp. XII.Nagyenyed u.6.III.11

Simon Béla festőművész,
tanár, Pécs, Kolozsvár u. 20

Perei Zoltán grafikus
Bp. III.Ürömhegyi ut 22146/3 .

Almássy Ottó fényképész
Bp. XIV. Martos Plóra ut 6.

Dorogi Márton tanügyi felügy
Püspökladány, Árpád u. 15.

Takács Dezső tanár
Pécs, Korvin Ottó u. 16.

Szomolányi Edit építész
techn. Pécs, Fekete u. 1.

Dr. Iglói Zoltánné jogász
Pécs, János Pannonius u. 15.

Kovács József könyvkötő
Pécs, Móricz Zsigmond tér 3.

Szabó László egyetemi
hallg. Debrecen, Bundi u. 15.

Gáti Györgyi ép.techn.
Bp. II. Széher u. 16/a

x Josef Maszejev esztétikus
Moszkva Y-51. Zvetnoi Bulv.19
kw. 7.

**MINDEN
TAGUNKNAK
ÖRÖMTELI
EREDMÉNYEKBEN
GAZDAG,
BÉKÉS
ÜJESZTENDŐT
KIVÁN A
KBK VEZETŐSÉGE**

MAGYAR EXLIBRISKIALLITÁS TARNÓWBAN

A lengyel-magyar barátság mély gyökereiről, magas hőfokáról bárki meggyőződhetik, aki Lengyelországba utazik. A krakkói exlibriskongresszus magyar kiküldöttei köteteket mesélhetnek róla. De talán sehol sem olyan eleven ez a barátság, mint Tarnówban, Bem apó szülővárosában, ahol a közös múlt ápolása a jelen közös gondjainak és örömeinek a számbavételére nem esetleges esemény, hanem állandó, tervszerű, mindennapi feladat. Nem véletlen tehát, hogy az első lengyelországi magyar exlibriskiállítás megrendezésére éppen Tarnówban került sor.

A kiállítás védnökségét a helyi Lengyel-Magyar Társaság vállalta, megrendezése pedig Lippóczy és József Szuszkiewicz nevéhez fűződik. Lippóczy Norbertet nem kell bemutatni a magyar gyűjtőknek, hiszen mindenki ismeri és szereti: gyűjtőtevékenységéről, tudományos munkásságáról a KKK Értékesítő 1965 évi áprilisi számában adtunk rövid áttekintést. József Szuszkiewicset a krakkói kongresszussal kapcsolatos 1964. évi tarnóvi kirándulásunk alkalmából volt alkalmunk megismerni, és mindjárt megszerettük. E nagy felkészültségű, egyéni hangú és sokoldalú exlibriskiművész és grafikus a tarnóvi képzőművészeti középiskola grafikatanára s mellesleg minden magyar ügy lelkes híve és áldozatkész pártfogója kedves közvetlenségét, jó humorát, bőkezűségét legkedvesebb emlékeink között őrizzük.

Stettner Béla linómetszete

Menyhárt József fametszete

Portróját egyébként a KKK Kr-
tesítő 1965 évi augusztusi
számában Semsey Andor rajzolta
meg. A kiállításnak a tarnóvi
Városi Múzeum adott otthont, a-
melynek mintaszerűen rendezett
gazdag anyagára, páratlan Bem-
gyűjteményére mindig szívesen
emlékezünk, s akinek tudós i-
gazgatónője nemcsak a lengyel
úvegművészet legnagyobb szak-
értője, de minden magyar ügy
igaz barátja is.

A kiállítás anyaga Lippóczy
és Smauszkiewicz gyűjteményéből
került ki, amelyek persze, ide-
genben lévén, teljesség és gaz-
dagság szempontjából nem ver-
senyezhetnek a hazai nagy gyűj-
teményekkel. A kiállítás azon-
ban így is átgondolt és meg-
közelítően hű képet tudott ad-
ni a közelmúlt és napjaink ma-
gyar exlibrisművészetéről. A
közelmúltat HARANGHY JENŐ, NAGY
ÁRPÁD, SASSY ÁRILIA és VADÁSZ
ENDRE képviselték, míg a ma
exlibrisművészetéről BORDÁS
FERENC, DRAHOS ISTVÁN, FERY
ANTAL, GÁCSI MIHÁLY, GÁL FE-
RENC, KAVECZKY ZOLTÁN, KOPASZ
MÁRTA, MENYHÁRT JÓZSEF, MOSKÁL
TIBOR, NAGY ÁRPÁD DANIEL, NAGY
ARISZTID, RÁKÓCZY FERENC, SA-
ROS ANDRÁS, SEMSEY ANDOR, STER-
BENCZ KÁROLY, STETTNER BÉLA és

Kopasz Márta linometszete

VARGA NÁNDOR LAJOS alkotásai
adtak képet. Buday György lap-
jait a közelmúltból, valamint
Varga Mátyás, Kékesi László és
Vertel József lapjait napjaink
ból ugyancsak szívesen láttuk
volna, de ha arra gondolunk,
hogy Buday György lapjai egy-
re ritkábbak, az utóbbi három
művésztünk pedig viszonylag ke-
vés exlibrist alkot, észrevé-
telünk talán maximalista ki-
váltáság.

A kiállítás látogatottságá-
ról, sikeréről nincsenek ada-
tunk, azonban ha arra gondo-
lunk, hogy Tarnóiban a Lengyel
Magyar Társaságnak közel három
ezer tagja van és a város mű-
vészeti érdeklődése igen erős, az
eredménnyel biztosan meg lehe-
tünk elégedve. A kiállítás Tar-
nó város címerével ellátott
meghívója a kiállítás jelentő-
ségét még jobban aláhuzta. Vég-
ső sommázás képpen pedig ön-
kéntelenül is felmerül az em-
berben a kérdés: mikor fogjuk
lengyel barátaink önzetlen
gesztusát egy Budapesten meg-
rezendő lengyel exlibrismi kiál-
lással viszonyozni?

Galambos Ferenc.

Sterbenz Károly metszete

Vary Antal festészei 1965.

Bordás Ferenc

festésze 1965.

RÉTHY ISTVÁN

Medas

Új tagok:

Fazekas Lucia rajzoló
Budapest, XI. Téglási I. u.17.

Pálffy László gépbeállító
Budapest, IX. Epreserdő u.31.

Mikó István grafikus
Ózd, II. Béla telep XVI.fsz3.

Szabó Sándor rajztanár
Ózd, I. Mogyorósi völgy4.

Kutasi Györgyi ápolónő
Pécs, Munkácsi u. 2.

Kiss Károly statisztikus
Pécs, Sallai ut 41.

Dr. Kovács István terve.vez.
Pécs, Dárda u. 4.

a magyar számolócedulák története

A kisgrafikai műfajok történetét eddig még nem írta meg senki pedig ha megvizsgáljuk válfajait, igen sok érdekes változatra bukkanhatunk.

A kisgrafikai alkotások számos műfaját ma már muzeumok gyűjtik. Németországban van tapéta-múzeum, amelyben fellelhető a fal-kárpitot helyettesíthető, újabbkori papirtapéták nagy tömege, igen szép és változatos grafikai megoldásokkal. /Az ókori latin tapetumokat a középkorban rudakon függő faliszőnyegek, majd gobelinek pótolták. Ezeket a XVIII. században a falrafeszített selyemfestmények helyettesítették; ezeket a XIX. század takarékos kispolgára papir-utánzatokkal helyettesítette./ A kisgrafika egy másik válfajának a bélyegnek ugyancsak számos országban van múzeuma, amelyek közül a Budapesti Bélyegmúzeum igen előkelő helyet foglal el. Az exlibrist nemcsak muzeumok, de könyvtárak is gyűjtik s az új termést kiállítások, mappák, szakmunkák mutatják be. A kisgrafika igen sok ága azonban mostohagyerek, mert bár a reklámcedulát, a reklámbélyeget, a sőrálátétet, a levelezőlapot, a gyufacímkét, a papírszalvétát igen sokan gyűjtik, muzeumi gyűjtéséről és feldolgozásáról nincs tudomásunk. Pedig a kisgrafika ezen ágai igen érdekes kulturadokumentumokat termeltek és termelnek és majdnem olyan mostoha elbánásban részesülnek, mint a plakát. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár például 1904-től kötelespéldányok útján igen eredményesen gyűjtötte a plakátokat és azokat "Budapestiana" gyűjteményében helyezte el: 1948 után azonban, amikor a könyvtárak gyűjtőkörét átszervezték, a kötelespéldány-jogot megvonták a könyvtártól s ezeket ma már csak az Országos Széchényi Könyvtár gyűjti.

A reklámcedula egyik válfaja a számolócedula, ami lényegében nem más, mint kis méretű plakát. Igen sok közöttük a színvonalas, művészi grafika. Mégsem gyűjti őket egyik közgyűjteményünk sem! A reklám kifejezés a francia reclame szóból ered. A reklám minden korban ismert eszköze volt a hírverésnek - már az ókorban is éltek vele. /Lexikoni meghatározása: Vevők megnyerésére irányuló különféle eszközök összessége a gazdasági életben./ Célja az, hogy az áru fogyasztását növelje, vagy bizonyos irányba terelje. Eszközei: hirdetések, kirakatok, tájékoztató füzetek, kiállítások, plakátok, körlevelek, csomagolás, fényreklámok, stb. Mindezeknek újkeletű neve: reklám, magyarul hírverés. Ma már külön szektora ez gazdasági életünknek, fontos kiegészítője, illetve előkészítője minden gazdasági munkának és a képzőművészet terén még sincs feltaró és leltározó dokumentációja. Bizony, még vannak ilyen iurcaságok korunk kulturális életében.

Ebben a kis tanulmányban, szerény kezdeményezésként a fenti sok válfajból a számolócedulák magyarországi útját próbáljuk feltárni. Talán ez a kezdeményezés utat nyit ahhoz, hogy a többi hasonló műfaj feldolgozása is megtörténjék egyszer.

A számlócédulák eredete - egyébként a fogalom a lexikonokból is hiányzik - a kiállításokhoz fűződik. Az első kiállítást Nürnbergben, 1569-ben rendezték meg. Az első, ugynevezett műkiállítás / ahol már nemcsak iparcikket állítottak ki/ XV. Lajos korában, 1763-ban nyert megrendezést a Louvre-ban. Itt szerepelt először képzőművészeti megoldású reklám. Az első nemzetközi, un. világkiállítást Albert herceg 1851-ben rendezte meg Londonban, a Kristálypalotában; ennek a sikere nyomán alapították meg a South Kensingtoni Múzeumot ahol a vele kapcsolatos iparrajziskolában már a reklámgrafikát is tanították. 1873-ban Bécs is rendezett világkiállítást és az uttörő kiállításokat a világkiállítások hosszú sora követte, egészen napjainkig.

Vadász Miklós rajzai

Az első reklámcédulákat /szórócédulákat/ az 1889. évi párizsi világkiállításon osztogatták, majd ennek mai jellegű, nagyobb méretű változata az 1893-i chicagói világkiállításon szerepelt. Nem kis mértékben a reklámcédulák hatásának volt köszönhető, hogy a világkiállításon úgy a kiállítók, mint a nézők száma rohamosan emelkedett. Az 1878-i párizsi világkiállításon még csak 53 ezer kiállító szerepelt, az 1889-i kiállításon azonban már 62 ezer. Ugyanígy nőtt a látogatók száma is /1878-ban 147 ezer, 1889-ben 402 ezer, 1893-i chicagói kiállításon 800 ezer!/.

Hazánkban az első reklámcédulákat a budapesti, 1885-i Országos Kiállításon osztogatták. Az 1896. évi millenniumi kiállításon már nagyban divott a reklámcédula osztás. Itt még csak országos jelentőségű vállalatok vettek részt /Törley, Herz, Franck, Stollwerck, Zwack, Berson, Ganz stb./; a kiskereskedelem még tartózkodott ettől a költséges hirdetéstől.

Az első számolócédulákat - amelyeket a fizetőpincérek használtak - elsősorban állítólag az 1900 évi Párizsi Nemzetközi Kiállításon használták. Így tehát a számolócédula a huszadik század találmánya. Szükségességét az a tény is igazolta, hogy a vendéglőkben és egyéb nyilvános helyeken fogyasztó nagyközönség annyira megnövekedett, hogy az amúgy is blokkra dolgozó fizetőpincérek számlái célszerűnek látszottak a tömeges reklámra. Egyes kutatások szerint a számolócédulákat - ha csak szórványosan is - Bécsben már a múlt század utolsó éveiben is használták, sőt ennek nyomait úgy Londonban, mint Párizsban és Brüsszelben is felfedezhetjük, tömeges használata azonban csak a párizsi, 1900-i világkiállítás után terjedt el. Hogy a kiállítás körüli reklámhadjáratot jellemezzük, talán elég megemlítenünk azt a tényt, hogy a már akkor is világhírű Cook utazási iroda, amelynek több, mint nyolcvan kirendeltsége volt akkor az öt világrészben, nálunk Budapesten egy huszonnegy oldalas, többszínyomatu prospektust nyomtatott a kiállításra induló társasutazásokról.

A reklám- /szóró/ cédulák mellett a század első éveiben már a számolócédulák is népszerűvé váltak hazánkban. Az 1910-es évek körül a diákok között olyan számolócédula-gyűjtési láz volt tapasztalható, amelyet ma csak a gyufacímke és a szalvétagyűjők között találhatunk. Ez a szenvedély az első világháború utáni inflációs időkben erősen ellanyhult, majd a papírhiány miatt maguknak a számolócéduláknak az előállítását is megszünt. Gyűjtése újabban erősen fellendült, főleg külföldön, nálunk azonban pár kultur-kuriózumgyűjtőt kivéve nem foglalkoznak vele.

A legtöbb magyar számolócédula művésze ismeretlen. Művészeink a század első éveiben még szegénylettek az ipar, vagy a kereskedelem számára dolgozni és ha dolgoztak is, alkotásaikat nem látták el aláírásukkal, vagy kézjegyükkel. Megfelelő stíluskritikával természetesen sok ismeretlen számolócédula művészt azonosítani lehetne és ez a munka művészettörténetünk szempontjából sem lenne hiábavaló. Persze nem minden művésztünk volt ilyen álszeméres, signált számolócédulánk is sok van és művészeik között nem kisebb neveket találunk, mint Bér Dezső, Faragó Géza, Gejger Richard, Vadász Miklós, Bardócz Árpád, Vészi Margit, Kardos Brunó, Biró Mihály, Tuszkay Márton, Jaschik Álmos, sőt Rippl Rónai József! E nevek művészettörténetünk megbecsült nevei, ha ezirányú munkásságukat eddig nem is tartották számon. Hazánkban, az első világháború

előtti években az egyes számolócedulák átlag 5-10.000 példányban készültek. Már első megjelenésükkor többazinyomatban készültek. Méretük pedig, szerte a világon 8 és 15 cm között mozgott.

Egyes cégek nemcsak egyedi számolócedulákat nyomattak, hanem sorozatokat is. E sorozatok közül legismertebb a Palma gumisarok mintegy 20 lapból álló számolócedulája. Érdekesebb sorozatok voltak még az Árkád Bazár, a Tröley Pezsgőgyár, a Zwack J. és Társa, a Gottschlig Likörgyár, a Franck Pótkávégyár, a Maggi leveskocka, az Elkan és Gerő Szücs-cég, a Herz Ármin és Piai szalámigyár, a Pauker papirtüzet, a Kovald Péter és fiai vegytisztítók, a Rigler József és Ede papirneműgyár, az Est-lapok és a magyar sörgyárak számolócedula sorozatai. Mindezek között a Palma sorozat vitte el a pálmát /négy-öt színben készültek/, míg a legszebb kiállítású számolócedulákként a Zwack cég számolóceduláit könyvelhetjük el. E lapok méltán vetekedtek a legszebb külföldi számolócedulákkal / Huthaus Müller, Korff Cacao Amsterdam, Champagner-Kellerei Brünn, Berson gumisarok Berlin, Pirchan cipő Marburg, Pelikan-Tinte Wien, Haumont champagne Reims, Tho Perloff Moscou stb./. A Palma-sorozatban például a következő képeket láthattuk - persze mindig Palma sarokkal: teniszező nőt /ez a sufrage-tte-mozgalm idejében forradalmi ötlet volt/, újságot olvasó kutyát és gyereket /a Walt Disney-rajzok őse!/, turistáskodó cserkészt, ételt hordó pincért, tisztnek szalutáló honvédet, dzsiggellő néger táncost /az első néger táncospár: Johnson és Dean 1896-ban léptek fel nálunk a Városligetben, az Ósbudavárban/, kávéházi újságosfiut, borbélynál borotválkozó vendéget, nevető, sisakor rendőrt, bálruhás nőt, táncoló párt, kiránduló családot, hivatalszobába lépő főnököt, akit a Palma gumisarok miatt csodálnak beosztottjai, szusterinast, gígerlit, szoknyavadászt, hordárt, vöröskeresztes ápolónőt, vasmunkást kalapáccsal, stb.

A gyerekek között az Elkan cég és az Árkád Bazár állatképei voltak a legnépszerűbbek. Az Elkan és Gerő Szücsök cedulaképein színes képekben ismerkedhettek meg a nutria, csincsilla, muflon, a tibeti kecske, a vidra, az opossum, a barna medve, a mókus, a hiuz a perzsa juh, a vadmacska, a borz, a mormota, a hörszög, a foka, a könyvest, a nerz, a coboly, a jegesmedve, a kék- és fehérórka természetű máisaival. Az Árkád Bazár számolócedulái exotikus állatokat vonaltattak fel /antilop, zebra, zsiráf, bivaly, majmok, krokodil, elefánt, viziló, oroszlán stb./.

Közismert képek voltak az első világháború előtti időkből a Tröley pezsgő szeparé-asztal mellett ülő ficsura, a Lysoform bambán mosolygó, jólféltt feje, a Guttmann cég elszakíthatatlan nadrágja a Tröley-cég sikamlós képei, a Zwack-cég vízből kibukkanó szakállas uszója, ugyancsak a Zwack-cég szerepeltetett először reklámképen labdarugó csapatot is/, a Herz szalámigyár Zeppelin-szalámija, a Brázy szappant dobáló fürdőző férfiai - és még oldalakon át folytathatnánk a sort.

Ma már hiába kísértene nekünk a Kovald cég szívárványos, lilimomos delnője legcsábítóbb mosolyával, a Degstol Glück emésztőpor hájas vacsorázója, aki előtt garmadával tornyosulnak a rákok, a Pesti Hírlap apróhirdetését olvasó magassarku, fodros-szoknyás, hín taszékban ülő delnője, a Turul gyertya aggastyánja, az En Csillag Anna derékig érő hajsátra, a Huszár bajuszkiötő kackiás reklámja vagy Ditmar és Brünner testvérek csillárgyárának petróleumlampája - nem

érteneink meg őket. Igaz, ma már Ujmajorban /u.p. Sárvár/ hiába keresnénk őfelsége Lajos bajor kir. herceg tejjgazdaságának romantour-sajtjait és ma már nem kínálja a kereskedő gépszalagját a látható írásu Yost nem szalagos írógépén dolgozó nőnek. Mind ez a múlté, mintha nem is lett volna; legfeljebb a Janina specialitité szivar-kapapírt reklámzó sorozatnál bólogatnánk, mert a cigaretták ma is éppen olyan rosszak, mint régen.

A számolócédulákon a képeket gyakran kísérték bárgyu kis versikék. Elrettentésül egyet közlünk e "remekek" közül, mely a "Vers Cinkotáról" büszke címet viselte:

Tudod pajtás, miről híres
Az a régi, jó Cinkota?
Pincéjéről? Ioczejéről?...
Dehogy arról! Régen volt a!
Híre száll most már egyébről:
Hogy ott készül egy új csoda!

Mi e csoda? Hát megmondjam!
Cseppfolyós gáz palackokban!!!
Ha meggyújtod: Tündérfénye
Beragyog a sötét éjbe.
Ragyog, fénylik... és ha lobban,
Bizton lehetsz, soh'sem robban!

Brrr!

Befejezésül még meg kell emlékeznünk arról is, hogy a számoló cédulák között voltak különleges, szabadalmazott cédulák is. Pl. Zsoldos Gusztáv "Siker" Reklám- és Hirdetési Irodája /Budapest VII István ut 37./ szabadalmazott tudományos reklámlapokat és számolócédulákat hozott forgalomba, amelyek első oldalán híres államférfiak arcképei alatt rövid életrajz állott. A Baross Gábort ábrázoló lapon pl. a következőket olvashattuk: Első érdeme, hogy behozta a vasárnapi munkaszünetet, továbbá vasutakat építtetett, Államosította az erdélyi és az alföldi vonalakat és végül Magyarország forgalmát függetlenítette Ausztriától. A nép javára behozta a postatakarékpénztárakat. Hidakat építtetett a Dunán és a Tiszán. Az ő nevéhez fűződik a Duna szabályozása a Csallóközben és a Vaskapunál. A szabályozás érdekében lement Orsovára és ekkor kapta halálos sebéit, amely megölte. Budapesten, a Keleti pályaudvar előtt szobor örzi emlékét.

Igen, még ma is! Tehát a számolócéduláknak ebben a tömegében eléggé művészetlen sokaságában is találhatunk maradandó emlékeket. És ez bizakodással tölti el a kutatót. Hogy milyen jó üzlet volt abban az időben ez a reklám-forma, annak ékes jele az az előttnk levő számolócédula, amelyet egy ismeretlen nyomdász nyomtatott ki minden címfelírat nélkül a pénztelen, kis hirdetők számára. A képen egy telefonáló alak rajza látható. Csak följéje kell nyomatni a kívánt cégnevet és szöveget és kész a reklám. Tehát már az első világháboru előtt is voltak élelmes emberek! Hogy milyen élelmesek arra példa éppen ez a számolócédula, amely a rányomott jelzet szerint ennek a cím nélküli sorozatnak a 268-ik féle formája...

TISZAY ANDOR

MAX KISLINGER, a kiváló német exlibrisművésze 70. születésnapjára ANDRÉ GASTMANS és LEO WINKELER kezdeményezésére szép kiállítási mappa jelent meg /Max Kislinger sum 70. Geburts-tag, Antwerpen 1965, Krol et Courtin/. A szövegrészben a német méltatást TONI HOFER írta, a holland fordítás LEO WINKELER munkája. A mappa erre a célra készült grafikai lapjainak művészei között Dolatowski, Dix, Feil, Gastmans, Hofer, Huffer, Ivo, Kooh, Mercier, H. Ott, Premattler, Roveda és Schöner mellett DRAHOS ISTVÁN is szerepel.

+

Érdekes cikket írt az észak PUNALIPP c. ujság 1965. évi április 10. számában K. LRIB "Monda ungarai exlibristest" címmel. A mai magyar exlibrisművészetet bemutató cikk Nagy Árpád, Varga Mátyás, Fery Antal, Kollmann Jenő, Menyhárt J. Borda, Ferenc, Buday György és Drahos István három exlibrisének reprodukcióját is közli.

+

A DRAHOS-SABBATTINI-féle úgy tovább gyűrűslik az exlibris gyűjtők nemzetközi táborában. A Dansk Exlibris Selskab folyóirata, az EXLIBRIS NYT 1965. évi 2. számában "Tre forfalskinger" címmel közli DRAHOS ISTVÁN nyílt levelét és a kérdéses három exlibris reprodukcióját is hozza. A BLAETTER FÜR BUCHKUNST, EXLIBRIS UND GEBRAUCHSGRAPHIK 1965. évi 5. számában ugyancsak közli DRAHOS nyílt levelét a három lap kíséretében. A holland EXLIBRIS WERELL c. folyóirat 1965. évi márciusi számában pedig JAN RHEBERGEN írt felháborodott hangú cikket PLAGIAT? MEE ... ERGER... IEFSTAL /Plágium? Nem... Bosszúág, lopás/ címmel.

Külföldi Hírek

A VISELU-1 /Portugália/ VÁROSI KÖNYVTÁR exlibriskiállításán három magyar kiállító is szerepelt. FERY ANTAL saját exlibriséből állított ki, míg GALAMBOS FERENC és RÉTHY ISTVÁN a részükre készült exlibrisekből álló kollekciót szerepeltettek. A katalógus melynek ismertetésére külön is visszatérünk - mindhárom kiállítóról megemlékezik. A magyar résztvevők a kiállítás rendezőségétől diplomát kaptak

Az UNESCO könyvtári folyóirata a BULLETIN DE L'UNESCO A L'INTEMENTION DES BIBLIOTHÈQUES 1965. évi 2. száma a KEK és az OSZK közös exlibriskiállításának katalógusáról is megemlékezett

+

A suboticoi "7 Nap" c. hetilap 1965. évi 16. számában/ápr.23/ ERDÉLYI ISTVÁN "Mi mindent gyűjtenek Zentán" címmel a zentai gyűjtőket mutatja be és az exlibris gyűjtésére is kitér

+

Az ASSOCIACION DE EXLIBRISTAS DE BARCELONA tengerészeti tárgyú exlibris-pályázatán FERY ANTAL kétasínyomatu fametszetű lapja második díjat nyert. A újabb nemzetközi elismeréshez gratulálunk!

Egyesületünk pécsi fiókjá szorgalmasan propagálja az exlibris ügyét. A pécsi kiállítás után 1965. április 25. és 1965. május 7. között nemzetközi exlibriskiállítást rendezett a kaposvári PALMIRO TOLLIATTI VÁROSI KÖNYVTÁRBAN, ahol szovjet, olasz, francia, német, dán, stb. exlibrisek kerültek a közönség elé. A kiállítás megrendezéséért SZENTESY FLÓRIAN és DR. HETEY OTTÓ tagtársainkat illeti köszönet.

Pécsi exlibrisgyűjtőink kaposvári kiállításáról emlékezett meg a DUNÁNTULI NAPLÓ 1965. évi április 30-1 száma "Pécsi ex librisek Kaposváron" címmel. A cikk a pécsi művészek exlibrisei közül MARTYN FERENC, BISSÉ JANOS, SIMON BÉLA és LANTOS FERENC lapjaira hívja fel a figyelmet.

Az Országos Széchényi Könyvtár és a KHK közös rendezésében FERRY ANTAL válogatott exlibriseit láthattuk 1965. június havában az ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR kiállítási vitrinjeiben. A kiállítást igen sokan tekintették meg s nagy kelete volt 8 oldalas sokszorosított katalógusának is, amely egy eredeti grafikát is tartalma zott.

A SZOCIALISTA MŰVÉSZETÉRT 1965 évi 6. száma a képzőművészeti krónikában egyesületünk munkásságáról is megemlékezik s ugyanakkor fényképet is közöl a KHK pécsi szervezetének Kaposvári kiállításáról.

AZ ÉLET ÉS IRODALOM 1965. évi 22. száma, valamint az OSZK HIRADÓ 1965. évi 4. száma ÁBRAHÁM RAFAEL 1-1 linometszetű exlibrisének reprodukcióját közöli.

DÜRER-termi kiállításunkról a MŰVÉSZET 1965. évi augusztusi számában D.FEHÉR ZSUZSA számolt be, pár reprodukció kíséretében. Az okos kis cikkre külön is felhívjuk a gyűjtők figyelmét.

DR. BÉLLEY PÁL, aki az Országos Széchényi Könyvtárban DR. VARGA SÁNDOR FRIGYES mellett legjobban viseli szívén a magyar exlibris ügyét, könyvtári gyűjtését és propagálását, "Ex libris művészek könyvtárunkban" címmel ÁBRAHÁM RAFAEL exlibris kiállításáról számol be, majd a könyvtár további exlibriskiállítási programját ismerteti.

DR. BÉLLEY PÁL, az OSZK tudományos főmunkatársa 1965. év folyamán még egy kiállítás megrendezésére készül a könyvtárban. DR. ARADY KÁLMÁN halálának egy éves évfordulója alkalmából a kiváló gyűjtő részére készített exlibriseket kívánja bemutatni s a kiállítás sikerét katalógus közreműködésével is elő kívánja mozdítani. E kezdeményezések nagy propagandát jelentenek az exlibris ügyének.

A régi magyar exlibrisek kiváló tudosáról, DR. ARADY KÁLMÁN RÓL a MAGYAR KÖNYVSZEMLE is megemlékezett. /1965. évi 2. sz. 173-174. l./ A szerző, DR. KOZCSA SÁNDOR rövid áttekintést ad a kiváló gyűjtő életéről s a magyar exlibris körül kifejtett munkásságáról.

Exlibris címmel, - drás aláírással jószándéku, de hamis eszméletű cikkeske jelent meg a HÉTFOI HIREK 1965. évi május 23-i számában. Ugyancsak rossz lehet a propagandánk / vagy talán az újságíró tájékozottsága rossz!/, hogy az exlibrist még mindig a papír - szelvéttával és a gyufacinkével hasonlítják össze. Sapienti sat!

A Dürer-terem változatlan lelkiismeretességgel és fáradozással tölti be azt a szerepet, amelyre életreihivták: lehetőséget ad grafikusainknak - fiataloknak és öregeknek egyaránt - hogy egyenként a közönség elé jussanak. Az elmúlt negyedév alatt PIRK JÁNOS, CZÉNYI VILMOS, KONDOR LAJOS és STETTNER BELA grafikáival ismerkedhettek meg a grafika barátai. E kiállítások közül elsősorban STETTNER BELA novemberben megnyitott kiállítása érdemel külön figyelmet, mert a fiatal művész fejlődésének új állomását regisztrálja. Művészeti vezetőnk kiállítását jövő számunkban külön cikk keretében ismertetni fogjuk.

A tömegbibliofilia egyre nagyobb méretű fejlődése, a könyv és a grafika egyre szorosabb kapcsolata indította a GONDOLAT KÖNYVESEBOLT vezetőjét arra, hogy illusztrálással is foglalkozó grafikusainkat a könyvkereskedés helyiségében kamarakiállítások keretében mutassa be a könyvvásárlóknak és ne csak az író és az olvasó, de az illusztrátort és az olvasót is közelebb vigye egymáshoz. Az eléggé nem dicsérhető vállalkozás keretén belül idáig PEREI ZOLTÁN, MAURER DÓRA, CS. MÁTÉ LAJOS és GY. MOLNÁR ISTVÁN grafikáival találkozhattunk.

A X. Magyar Képzőművészeti Kiállítás - amely felszabadulánk husz éves évfordulójára nyílt meg - művészeti életünk legnagyobb eseménye. A róla szóló kritikák áradata egyre nő, a körülötte kavargó viták egészséges művészeti életéről vallanak. A kiállítás grafikai része egyöntetű elismerést váltott ki, az egyes művészek alkotásai éppen úgy, mint az egész a maga összességében. Grafikánk gondolatébresztő ereje, grafikusaink ötletessége és páratlan érzékenysége, valamint magas színvonalu technikai tudása új korszakot jelent művészetünk történetében. A kiállítás grafikai anyagának ismertetésére külön cikkben még visszatérünk.

A III. Miskolci Országos Grafikai Biennale a X. Magyar Képzőművészeti Kiállítás mellett sem felesleges, mert grafikusaink alkotó mindennapjairól vall s az utolsó két év termését gyűjti be. A kiállítás intím elhelyezése, a kiállított anyagok egy vezető grafikusköré való tömörítés /ebben az évben Kondor Bélának jutott ki ez a megtiszteltetés/ grafikusművészetünk világszertei egységéről éppen úgy hitet tesz, mint az egyes művészek különböző és igen változatos egyéni világáról. Ha a X. Magyar Képzőművészeti Kiállítás disszeládás, akkor a III. Miskolci Országos Grafikai Biennale főpróba. Főpróba nélkül pedig nincs disszeládás!

A MAGYAR KÖNYVSZEMLE 1965. évi 4. számának közlése szerint megtalálták I. Péter óár exlibrisét a Szovjet Tudományos Akadémia könyvtárának egyik kötetében, amely Svédország történelmét és földrajzát tárgyalja. Az arany nyomással nyomott szöveg fordítása: ELSŐ PÉTER MOSZKVAI CÁR 1718.

ERDÉLYI ISTVÁN, a jugoszláviai magyar kultúra érdemes munkása exlibriskiállítást rendezett a sentai kulturotthonban. A kiállított anyag tulnyomó része magyar exlibriseket foglal magában. A kiállítás erős érdeklődést keltett és reméljük, hogy nagy lendületet fog adni Jugoszláviában az exlibrisgyűjtés ügyének.

A krakkói DZIENNIK POLSKI 1965. évi szeptember 26-27-i számában LESZEK MADEJCZYK JÓZSEF SZUSZKIEWICZ-ről szóló cikkében a KISGRAFIKA ÉRTESÍTŐ Szuszkiewicz-cikkéről is megemlékezik.

A dán EXLIBRIS-NYT 1965. évi 4. számában ad hirt KAVRČZKY ZOLTÁN haláláról és azt a magyar grafikusművészet nagy veszteségeként könyveli el.

CSOHÁNY KÁLMÁN legszebb grafikai jelenleg Bulgáriában láthatók. A kitűnő magyar grafikus munkái egyöntetű elismerést váltottak ki a bolgár közönség körében.

AZ ÚJ MŰVÉSZETI LEXIKON I. KÖTETE ÉS AZ EXLIBRIS

/Művészeti Lexikon. Főszerkesztő Zádor Anna és Genthon István. Budapest 1965, Akadémia Kiadó. 8°, 679 l./

Régi hiányt pótol az Akadémia Kiadó négy kötetre tervezett Művészeti Lexikonának I. kötete, amely az 1965. évi könyvnap egyik nagy meglepetése volt. A művészet iránt érdeklődő magyar közönség/ egyre népesebb ez a tábor! / már régóta nélkülözött egy korszerű művészeti lexikont, hiszen az 1915-ben megjelent Szenderei-Szentiványi-féle Magyar Képzőművészek Lexikona sajnálatos módon csak az első kötetig jutott el és kizárólag magyar anyaggal foglalkozott, az Eber-féle Művészeti Lexikon pedig /2. kiadás: 1935/, bár még ma is használható, időbelileg már elmaradt, hiszen megjelenése óta új művészgenerációk nőttek fel világszerte, új művészeti irányok mertek teret /absztrakció, pop art stb./ és sok olyan művész, akit az 1935-ben megjelent lexikon még előként említ, azóta örök nyugalomra tért.

Az új magyar Művészeti Lexikon megjelentetése tehát időszeri feladat volt minden féle szempontból. Vártuk is, örülni is akarunk neki. Az Akadémia Kiadó, a magyar lexikográfia központi műhelye hatalmas apparátussal látott a munka előkészítéséhez. Alapul az Eber-féle lexikont vette a címszavak számát tekintélyesen fel emelte. A főszerkesztői tisztet Zádor Anna és Genthon István látták el, míg a szerkesztők szűkebb vezérkarát népes munkatársi gárda támogatta. E munkatársak között művészettörténészeink majdnem teljes számban szerepelnek. Ilyen előzmények után nemcsak nagy vá-

rakozással, de előlegezett bizalommal is vettük kezünkben az I. kötetet. Hogy aztán ez a kötet megfelel-e az előlegezett bizalomnak, az a későbbiekből majd kitérünk.

Mit keres az exlibrisgyűjtő elsősorban egy művészeti lexikonban? Nyilvánvalóan az exlibrisre vonatkozó címszavakat, az exlibris elsőrendű hazai és külföldi művészeit. És mit talál mindebből az új Művészeti Lexikonban? Édes keveset, illetve majdnem semmit! És itt kezdődik a csalódás, amelyet a lexikon többi része sem tud feledtetni. De lássuk a tényeket!

Mit mond a lexikon ex libris címszáva? /670. l./

"Ex libris: a könyv tulajdonosának nevét, címerét, jelképét, jelmondatát stb. tartalmazó grafika, melyet a kötés v. a borító belső táblájára ragasztanak. A XV. század óta ismert, a legkiválóbb grafikusok foglalkoztak ex libris tervezéssel, így pl. Dürer, aki-nek W. Prickheimer humanista tudós számára készített ex librisre az első ilyen fajta lapok közé tartozik /1511/. A XIX. század végén és a XX. század elején igen kedvelt kisgrafikai műfaj volt; a legkülönbözőbb sokszorosító eljárással készült."

Hét és fél nyomtatott sor tehát és egy képestábla 12 exlibris reprodukciójával egy olyan grafikai műfajról, amelynek világszerte egyesületei, folyóiratai, hatalmas gyűjtőtáborra és szakirodalmára, és két évenként megrendezett kongresszusa /legutóbb 1964. Krakkó/, valamint két évenként megrendezett biennáléja /Malbork/ van. Hét és fél nem képpen szerencsésen megfogalmazott, több hiányt, mint konkrétumot tartalmazó sor, a magyar exlibris múltjának és jelenének teljes negligálásával!

Nézzük csak újra a szöveget!

Az "ex libris a könyv tulajdonosának nevét... tartalmazó grafika, amelyet a kötés, vagy a borító belső táblájára ragasztanak". Igaz ez? Igaz is, meg nem is. A grafikai exlibrisnek voltak előzményei is. A kötéstáblákba nyomott, vagy aranyozott címerekről, monogramokról stb. az úgy nevezett superexlibrisekről, a grafikai exlibrisek előzményeiről nem szól a cikk, pedig Mátyás király Corvinái is szép példákat adnak. /II. Amenhitep Tell-El-Amarnában előkerült fayance-plakettjéről, amelyet minden szakkönyv a legrégebb exlibrisként tart számon, ne is beszéljünk! Nem esik szó arról sem, hogy az első magyar exlibris már a XVI. században megjelenik a színen /Tellnes János pozsonyi polgár exlibris/ és a magyar exlibris e kortól kezdve egészen napjainkig számtalan kiváló művészt szőtt ezen intim kisgrafikai műfajnak a magyar exlibris mindig ott volt a világ exlibrisművészetének élvonalában. Ennyit aztán igazán elvárható volna a magyar olvasó a magyar művészeti lexikontól, amely a kötet előszava szerint "ma és hazai olvasóközönségnek szól". Nem esik szó persze a magyar exlibrisgyűjtésről, exlibriskiállításokról, exlibris folyóiratokról és kiadványokról sem amin az előzmények után nem is csodálkozunk.

Az ex libris - mondja a szöveg - "a XIX. század végén és a XX. század elején igen kedvelt kisgrafikai műfaj volt". Volt! Ezek szerint az exlibris ma már nem divik, éppen úgy kihalt művészeti műfaj mint a limoge-i zománc, vagy a habán kerámia.

Nem, kedves címszótíró a kedves szerkesztőség! Az exlibris nem csak volt, hanem van is és nem csak a XIX. sz. végén és a XX. elején volt divatos, hanem ma is az, sőt talán - éppen a könyvöl-

vasó és könyvgyűjtő tömegek megnövekedése következtében - divatosabb mint valaha és világszerte renaissance-ját éli.

Meg kell állapítanunk, hogy az Éber-féle Művészeti Lexikon exlibris címzava nem csak sokkal többet mond az exlibrisről, de kiállításokra is hivatkozik, szakirodalmat is idéz. Igaz, hogy a kis cikket Végh Gyula írta, aki értett is hozzá!

De ha már ilyen szerencsétlen az exlibris címző, nézzük meg mit a helyzet az exlibrisművészek körül?

Ágoston Ernő szerepel ugyan a lexikonban, de exlibris-munkás -ságáról nem esik szó. Aiglon-ról az eredeti névre, Sassy Attilára utal a lexikon: kíváncsian várjuk majd a közleményt! Bajor /Bayer/ Ágostot, annyi szép rézkarc-exlibris alkotóját hiába keressük. Bánszky Tamás ugyancsak nem szerepel. Barta Ernőt jó cikk örökíti meg, exlibristevékenységről azonban hallgat az írás. Biró Mihály nemcsak plakátgrafikusnak volt kitűnő, hanem exlibrisművésznek is! Bordás Ferenc benne van a lexikonban, exlibris-munkásságát azonban elhallgatják. Bottka Miklós, Bottlik Tibor címzavaival alól exlibris művészetük felemlítése ugyancsak hiányzik. Buday György, aki gazdag exlibris-oeuvre-jével a két világháború közötti korszak magyar exlibrisművészetének megújítója volt, benne van ugyan a lexikonban de ezirányú munkásságáról nem történik említés. Drahoš István, akinek több, mint hatszáz darabot kitevő exlibristevékenységről külföldön több publikáció jelent meg, mint a lexikonban szereplő magyar művészek legtöbbszöréről, nincs benne a lexikonban. Divéky József az egyetlen exlibrisgrafikusunk, akinek exlibriseiről is hírt ad a lexikon. És ezzel vége.

Persze, nem jártak jobban a külföldi exlibrisművészek sem. Mathild Ade, akinek többszáz darabot magában foglaló exlibrisgraffikusai munkássága a század eleji exlibrisművészet szerves része, szintén nem szerepel a lexikonban. /A Szendrei-féle lexikon még cikket szentel neki, magyar származását, hazai kiállításait is számon tartja! / Hiába keressük Frak Alpreat, a spanyolok kitűnő exlibrisgrafikusát, Wojciech Barylskit, a nagyszárú lengyel grafikusot, Jan Battersmannt, a holland kisgrafika kiváló művelőjét, a német Hans Otto Belertt, Fritz Böteltt, Friedrich Britzét, a dánok legkiválóbb rézmetszőjét és exlibrisművészt, de nem találjuk Nico Buldert sem, Alfred Cossmannt sem, aki pedig az osztrák grafikában iskolát csinált /lásd: Alfred Cossmann: Ein wiener Künstlerleben. Wien 1945, Österreichische Staatsdruckerei/. Nem is folytatjuk tovább!

Az illusztrációs anyagból méltán hiányoljuk az első magyar exlibrist, valamint a szecesszió és napjaink közötti időből egy Buday György, vagy Vadász Endre lap közlését. Molnár Ferenc exlibrisétől Gross Arnold lapjáig nagy a hézag a olyan korszak maradt ki éppen, amely a magyar exlibris virágkora volt.

Tudjuk, hogy tökéletes lexikon éppen úgy nem létezik, mint tökéletes bibliográfia. Az előre megszabott terjedelem mindig megalkuvásra, válogatásra kényszerít, a válogatás pedig többé-kevésbé mindig önkényes, vitatható és támadható. Az is lehet, hogy egy kis művészi műfaj iránti sovinizmus elfogultsága szól ezekből a sorokból. Azonban a fentieket el kellett mondanunk, mert az exlibrisről főleg magyar vonatkozásban feltétlenül többet és jobbat kellett volna a Művészeti Lexikonnak adnia annál is inkább, mert a könyv hatása, élete évtizedekre szól. Galambos

Perei Z.

Perei Z.

Perei Zoltán fametszetei

Hajo'

Perei Z.

bis, tany d.

Diskay Lenke
fametszete 1965.

KÖNYVEK

SZIJ REZSŐ: REICH KÁROLY, Budapest 1964, Inota, Béke Művelődési Ház 8°, 92 l.

Szij Rezső, a magyar bibliofília és grafika fáradhatatlan kutatója ezzel a kis füzettel a művészettörténeti kimonoграфия olyan típusát teremtette meg, amelyből a művészettörténezz éppen úgy hasznot húzhat, mint a még igen nagy feladatok előtt álló művészeti ismeretterjesztés és amely mindenképpen érdemes a követésre.

A kis könyvecske megjelenésére REICH KÁROLYNAK az inotai Béke Művelődési Házban megrendezett kiállítása adott alkalmat. Nem katalógus, mégis maradandóbb emléket állít a kiállításnak, mint a szokványos katalógusok, mert sok jó reprodukció mellett életrajst és művészi méltatást is ad és így leszve a könyvespolcra mindig alkalmas a kiállítás elmosódott vizuális élményének felrészítésére. Persze SZIJ REZSŐ lelkes hozzáértése mellett a kis könyv megszületéséhez szükség volt az inotai Béke Művelődési Ház vezetőségének erős kulturális érzékével párosult anyagi áldozatkészségére is és ez az, amit a hasonló intézményeknek meg kell tanulniuk és követniük kell.

REICH KÁROLY grafikusművészete jól ismert gyűjtőink előtt. A javakorában levő művész 1922-ben született Balatonszemesen; apja az uradalmi bognár révén bepillantást nyervezett a dunántúli uradalmak cselédségének sanyaru életébe is. Állatábrázolásainak nagy tömege gyermekkorai emlékeket őriz és idéz. Szülei papnak szánták, de ehhez REICH KÁROLYNAK nem fűlt a foga s így mindent megpróbált, a napszámoságtól a kifutóskodásig. Mint egy Hangya-bolt inasa /1939-1942/, a kirakatrendezésben keresztül, a dekoráláson át jutott el a grafikai művészetekig. Rajzsaira a Hangya vezetői is felfigyeltek, áthelyezték a Hangya budapesti központi reklámműhelyébe. Így vált lehetővé számára az Iparművészeti Főiskola látogatása is. Haranghy Jenő rajsai alapján tehetségesnek ítélte és a szükséges iskolai előtanulmányoktól eltekintve felvette rendkívüli hallgató-nak. Rövid katonáskodás után 1945-ben folytatta tanulmányait és Domanovszky Endrétől, Kállai Ernőtől, Konecni Györgytől és Hincz Gyulától tanulta meg a grafika különböző területeinek mesterségbeli titkait. 1948-ban végzett és az Athenaeum rögtön alkalmazta. Könyv-illusztrátori pályáját innen számíthatjuk. Móricz Zsigmond két könyvének illusztrálásával debütált /A boldog ember és a Légy jó mindhalálig/; ma már szebennél szebb illusztrált kötetek hosszú sora áll mögötte és ezirányu munkássága szervesen hozzátartozik korunk illusztráció-történetéhez.

Fő témája azonban ennek ellenére a szabad grafika. Állatábrázolásai főleg lovai és lovas kompozíciói - iskolát teremtettek. Mint Pór Bertalant a bika, úgy REICH KÁROLYT a ló tartja igását-

KÖZÖTT

ben. Ez a beszűkült tematika azonban nem a "megismertem az embereket és megszerettem az állatokat" antihumánus magatartásának a kivetődése, hanem a "kisebb testvér" fenntartás nélküli szeretetének grafikai megfogalmazása. Lehet, hogy e téma ma már anakronisztikus, de REICH KÁROLY az anakronisztikus témát is modern megfogalmazásban találja a közönség elé, mélyből felszálló élményt hoz napfényre a eleven élményt tud nyújtani. S a hajdani fél-cseléd i-parosember fiának művészete erősen arisztokratikus, de ez elsősorban az élményben jelenik meg, nem a kifejezési formában. Az emberhez laomult ló játékosága, barátsága, nemes ereje árad ezekből a ló-ábrázolásokból s annak is a teljes élmény tiszta örömét nyújtja, akik ma már csak REICH KÁROLY grafikáin látnak néha-néha lovat.

Mi - akik sokra tartjuk és szeretjük REICH KÁROLY művészetét - hisszük, hogy előbb-utóbb el fog jutni az exlibrishez is, amelynek művelésére befelé forduló művészetszemlélete, játékos vonalvezetése, sommázó hajlama, kevéssel is sokat mondani tudása szinte predestinálja.

Köszönjük SZIJ REZSÓNEK, hogy ezt a kitűnő művészt sikerült a részünkre újra felfedeznie!

WYSTAWA EXLIBRISÓW Z KOLEKCJI JANUSZA SZYMANSKIEGO. Warszawa 1964, Rada Uczelniana Zrzeszenia Studentów Polskich Uniwersytetu Warszawskiego. 8°, 13 l., 8 t.

A nemrég kezeinkhez jutott katalógus ismét azt bizonyítja, hogy a lengyel exlibris-élet - főleg, ami az exlibrisművészet színvonalát, a kiállítások számát és az exlibrisirodalom gazdagságát illeti - ma első helyen áll a világon.

JANUSZ SZYMANSKI saját gyűjteményéből rendezett exlibris kiállítását elsősorban a varsói egyetem hallgatói között kívánt az exlibrisnek propagandát csinálni. A kiállított 264 lap - Kravcsenko és Kupriejanov l-l, lengyel gyűjtők részére készült lapjait kivéve - kizárólag a háború utáni lengyel exlibrisművészetet képviseli s a kiállított lapok művészei között Edward Grabowskit kivéve minden jelentős mai lengyel exlibrisgrafikust megtalálhatunk. A kiállítás olyan művészekre is felhívta a figyelmet, akiket a külföldi gyűjtők nem igen ismernek, mint pl.: TADEUSZ DWORZANSKI, HISZPANKA-NEUMAN és TADEUSZ GRONOWSKI.

A kiállítást rendező SZYMANSKI, a katalógus előszavában rövid áttekintést nyújt az exlibris történetéről III. AMENOPHIS fajánszplakettjéről napjainkig. Az illusztrációk T. CIESLEWSKI, R. KRZYWKA Z. DOLATOWSKI, T. DWORZANSKI, J. JARNUSZKIEWICZ, W. NOWAKOWSKI, K. WISZNIEWSKI és M. KUPRIEJANOV munkái.

L'article de Ferenc GALAMBOS /p.218/ rend compte de la perte de l'art hongrois causée par la mort de Zoltán KAVECZKY, artiste graphique. Il est né le 25. avril 1897, a Dévényjfalú, d'une famille d'origine polonaise émigrée au XVIII. siècle, et mort le 25. aout 1965, a Budapest. Il finit ses études artistiques a l'Académie des Beaux Arts a Budapest, de 1916 a 1920. Déjà comme diplôme, il continua ses études graphiques en 1923, chez le prof. Viktor SEMSEY. Il faisait son premier salon en 1935. Comme membre de la Société des Peintres-Graveurs Hongrois il participa aux expositions en Hongrie et en étranger. Sa technique préférée était l'eau-forte, dont il était un des experts des plus excellents. Dans ses derniers années il se consacra aux exlibris, dont il était un collectionneur aussi. Il aime a représenter la nature, les arbres, les forets. Au p. 221. trouvons la liste de ses exlibris et graveurs occasionnelles, compilée par Andor SEMSEY. - Prof. Nándor Lajos VARGA continue son article sur la gravure graphique hongroise d'entre-deux-guerres /p.223/. Les publications du MEGGE /Société ses Amis de l'Ex libris et de la Graphique/ sont mentionnées des séries des graphiques occasionnelles /I. Drahos, M. Patay, E. Vadász, K. Révész, T. Koppány etc./ et des annuaires /Dans le numéro 16. un article de E. Tóth sur György BUDAY, avec le catalogue de ses ex libris./ - Des graveurs sur cuivre le plus important était Endre HORVÁTH, auteur de 25 ex libris. Son successeur est Zoltán NAGY avec ses collaborateurs F. GÁL, J. VERTEL, M. Füle. La Société des Bibliophiles Hongrois fondée en 1920. avait un role important dans le développement des arts graphiques de cette époque, en publiant des livres avec des xylographies. Illustrateurs connus étaient Hanna DALLOS, Pál LÁZÁR, Sándor KOLOZSVÁRY, et en premier ordre György BUDAY et Pál C. MOLNÁR. Des artistes hongrois travaillant en étranger en cette époque sont mentionnés Kálmán TICHY et Béla GY.SZABÓ. Au p.229. truvons Lipóczy et J. Szusskiewics dans le Musée de la ville TARNÓW/Pologne Andor TISZAY écrit de l'histoire des fiches de compte /p.232./ Parmi ces especes de placard en format miniature destinées pour la réclame trouvons quelquefois des feuilles artistiques. Ces fiches de compte sont des créations du XX. siècle. Des expositions sont citées celle a Kaposvár /ex libris étrangers/, a Budapest, chez la Bibliothèque Nationale /Ex libris de A. FERY/ et dans le Salon Dürer /monotypes de B. STETTNER/; F. Galambos écrit des imperfections du 1. volume de l'Encyclopédie des Beaux Arts / Budapest, 1965/ au terrain de l'ex libris. Aux p. 243. lisons des récénsions des livres graphiques hongrois et étrangers.

A Kisgrafika Barátok Köre Értesítője - Felelős szerkesztő: Galambos Ferenc - A kiadásért felel: Réthy István KMK titkár - Készült a Muzéumok Rótáuzemében 500 péld. 2 iv . Felelős v.: Dr. Dajbukát G.